

Mladá veda

Young Science

**Vzt'ah výkonovej motivácie
a aktívneho učenia sa študentov
Osobní vzťah ty & já a budoucnost společnosti
Džungl'a v teórii "business intelligence"**

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 1, ročník 8., vydané v júni 2020

ISSN 1339-3189

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Starý židovský cintorín, Veľký Šariš. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

doc. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

REDAKCIA

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

ROZDELENIE ČASU MLÁDEŽE NA SLOVENSKU

DIVISION OF TIME OF YOUTH IN SLOVAKIA

Bianka Kupcová, Miroslava Knapková¹

Bianka Kupcová je študentkou 1. ročníka inžinierskeho štúdia na Ekonomickej fakulte, Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. V akademickom roku 2019/2020 pôsobí ako študentská pomocná vedecká sila na Katedre ekonómie. Vo svojom výskume sa venuje systematizácii faktorov ovplyvňujúcich neplatenú prácu v domácnostiach. Miroslava Knapková pôsobí ako odborná asistentka na Katedre ekonómie Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Vo svojej výskumnej činnosti sa venuje ekonomicko-právnym aspektom podnikania, rozhodovacím stratégiám domácností a rozdeleniu času na platenú a neplatenú prácu.

Bianka Kupcová is a first-year student of a master study at the Faculty of Economics, Matej Bel University in Banská Bystrica. In the academic year 2019/2020, she is involved in scientific activities of faculty, as a student scientific help at the Department of Economics. In her research, she focuses on the systematization of factors influencing unpaid work in households. Miroslava Knapková works as an assistant professor at the Department of Economics, Faculty of Economics, Matej Bel University, Banská Bystrica. In her research, she focuses on the economic and legal aspects of business, decision-making strategies of households and the division of time into paid and unpaid work.

Abstract

The presented paper focuses on the distribution of time of youth in Slovakia, namely for paid work, unpaid work and leisure time activities. The aim of the paper is to identify the activities that young people (persons aged 15-26) perform during the working day and free day, focusing on paid work, unpaid work and leisure time activities. The paper is based on original data collected in 2017 in a survey conducted by the research team of the Faculty of Economics, Matej Bel University in Banská Bystrica. For the purposes of this paper, we analysed the answers of 174 respondents (in the youth category). The categorization of activities within unpaid work and leisure time is based on official time allocation methodologies, namely the Time Use Survey (TUS) and the Harmonized European Time Use Survey (HETUS).

Key words: Slovak youth, paid work, unpaid work, leisure time, time use

¹ Adresa pracoviska: Bc. Bianka Kupcová, Ing. Mgr. Miroslava Knapková, PhD., Katedra ekonómie, Ekonomická fakulta, Univerzita Mateja Bela, Tajovského 10, 975 90 Banská Bystrica
E-mail: bianka.kupcova@student.umb.sk, miroslava.knapkova@umb.sk

Abstrakt

Predložený príspevok sa zaoberá rozdelením času mládeže na Slovensku, a to na platenú prácu, neplatenú prácu a voľnočasové aktivity. Cieľom príspevku je identifikovať aktivity, ktorým sa mládež (osoby vo veku 15 – 26 rokov) venujú počas pracovného dňa a voľného dňa, so zameraním na platenú prácu, neplatenú prácu a voľnočasové aktivity. Príspevok vychádza z originálnych údajov zozbieraných v roku 2017 v rámci prieskumu uskutočneného riešiteľským kolektívom Ekonomickej fakulty UMB v Banskej Bystrici. Pre potreby tohto príspevku sme analyzovali odpovede 174 respondentov (v kategórii mládež). Kategorizácia jednotlivých činností v rámci neplatennej práce a voľného času je založená na oficiálnych metodikách rozdelenia času, a to Time Use Survey (TUS) a Harmonised European Time Use Survey (HETUS).

Kľúčové slová: slovenská mládež, platená práca, neplatená práca, voľný čas, rozdelenie času

Úvod

Čas je vzácna veličina. Každý jednotlivec má v dispozícii len obmedzené množstvo času, ktorým môže svojvoľne disponovať. Je len na jeho rozhodnutí, akým spôsobom tento čas strávi a ako vzácných 24 hodín za deň, ktoré k dispozícii má, využije.

V priebehu dňa vykonávajú jednotlivci množstvo aktivít, ktoré môžeme klasifikovať do troch základných skupín, a to aktivity týkajúce sa platenej práce, aktivity v oblasti neplatennej práce a voľnočasové aktivity. Voľný čas poskytuje nielen priestor na odpočinok, relaxáciu alebo na uspokojovanie individuálnych potrieb a záujmov, ale aj priestor na partnerstvo, začleňovanie do spoločnosti, na angažovanosť pri rozvoji spoločnosti i na hľadanie zmyslu života (Chomová et al. 2007). Platená práca spolu s prácou neplatenou môže byť považovaná za aktivity produktívne, ktorými sú všetky aktivity spadajúce do všeobecnej výrobnnej hranice, to znamená každá človekom kontrolovaná činnosť, ktorej výsledkom je výstup, ktorý môže byť vymenený (ILO 2008).

Platenou prácou rozumieme činnosti, ktoré človek vykonáva a prináleží mu za to finančné ohodnotenie. Na druhej strane, neplatenou prácou rozumieme také aktivity, ktoré človek vykonáva vo svojom voľnom čase bez nároku na finančné ohodnotenie. Vymedzenie činností v domácnosti, ktoré sú charakterizované ako neplatená práca, vychádza z definície SNA (systém národných účtov), t. j. ide o aktivity, ktoré sa nachádzajú mimo produkčných hraníc ESA (revidovaný európsky systém účtov) alebo o aktivity, za ktoré vykonávateľ nezíska finančnú náhradu, ale môžu sa započítať do HDP (Nedelová, Kaščáková 2014). Rozlišujeme 10 aktivít, ktoré sú považované za neplatenú prácu, ktorú vykonávajú domácnosti:

1. príprava jedál,
2. domáce práce (upratovanie),
3. výroba a údržba textílií,
4. záhradkárstvo,
5. starostlivosť o zvieratá,
6. výstavba a rekonštrukcie,
7. nakupovanie a služby,
8. starostlivosť o deti,

9. starostlivosť o dospelých,
10. dobrovoľníctvo (European Communities 2009).²

Na rozdiel od platenej práce je neplatená práca ťažšie kvantifikovateľná. Predstavuje významnú časť ekonomiky, ktorej hodnota zvyšuje jej celkový výstup, a pritom jej objem nie je zachytený v makroekonomickom ukazovateli HDP (Kika, Martinkovičová 2015).

Sledovanie neplatenj práce vo svete sa uskutočňuje prostredníctvom niekoľkých platforiem. Komplexné údaje ohľadom neplatenj práce sú poskytované v štatistických prieskumoch využívania času TUS (Time Use Survey). Využívanie času sledujú tiež výskumy ako Quality of Life Survey, či International Social Survey Programme. Na Slovensku je skúmanie neplatenj práce problematickejšie. Napriek tomu, že neplatená práca je vykonávaná vo všetkých domácnostiach na Slovensku pravidelne, a bol tu taktiež uskutočnený výskum TUS, z dôvodu nedostatku finančných zdrojov bol zastavený. Dlhšiu dobu sa využívaniu času a skúmaniu neplatenj práci ako celku nevenoval nikto. Táto situácia sa však zmenila v roku 2012, kedy sa výskumu rozdelenia času začal venovať kolektív riešiteľov z Ekonomickej fakulty univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Pri skúmaní aktivít v rámci voľného času rozlišujeme tri skupiny, a to aktivity vykonávané v domácnosti (mimo využívania PC a iných médií), aktivity vykonávané mimo domácnosti a využívanie médií.

Mládež na Slovensku a rozdelenie času

V odbornej literatúre sa môžeme stretnúť s rôznym vymedzením pojmu mládež, nakoľko je táto skupina obyvateľov vnímaná z viacerých hľadísk. Sociologické hľadisko chápe mládež ako sociálnu skupinu, ktorá je vekovo vymedzená a charakterizovaná určitými spoločnými znakmi (Kahuda, 2018). Z právneho hľadiska sa nestretneme s jasne zadefinovaným pojmom mládež, napriek tomu sa môžeme stretnúť s pojmami príbuznými, ktoré sa týkajú veku mládeži blízkeho. Podľa Občianskeho zákonníka, rozhodujúcim je vek 18 rokov, ktorým osoba dovŕšuje plnoletosť. Trestný zákon rozoznáva pojem mladistvý (od 15 do 18 rokov) a osoba, ktorá nie je trestne zodpovedná, čo je v tomto zmysle dieťa (do 15 rokov). Zákonník práce používa pojem mladistvý zamestnanec (zamestnanec mladší ako 18 rokov) (IUVENTA 2019). Průcha, Walterová a Mareš (2003) definujú mládež ako sociálnu skupinu vo veku zhruba od 15 do 25 rokov, prípadne 26, ktorá už nezastáva v spoločnosti sociálnu rolu detí, ale ani jej spoločnosť neuznáva role dospelých. Podľa Smolíka (2010) mládeži možno prisúdiť niekoľko charakterisík, ktoré ich značne odlišujú od dospelých, ku ktorým sa radí:

- meniac sa závislosť na rodine, postupné osamostatňovanie,
- intenzívna príprava na profesiu, dokončenie voľby povolania a stabilizácia v ňom,

² Základom pre identifikáciu skupín činností je klasifikácia HETUS 2008 (European Communities 2009, Harmonised European Time Use Survey), ktorá rozlišuje 10 základných skupín činností: osobná starostlivosť, platená práca, vzdelávanie, starostlivosť o domácnosť a rodinu, dobrovoľníctvo, spoločenský život a zábava, športové aktivity, osobné záľuby a používanie IT, telekomunikačné prostriedky, cestovanie, a tri úrovne klasifikácie podskupín činností s ich detailnou špecifikáciou. Pre účely projektu bolo zo skupín a podskupín vybraných 13 okruhov činností, pričom skupina starostlivosť o domácnosť a rodinu bola rozdelená na 3 skupiny: domáce práce, starostlivosť o deti a pomoc dospelým členom domácnosti, a skupina osobná starostlivosť bola rozdelená na dve podskupiny, a to spánok a osobná starostlivosť.

- špecifický spôsob života, zdôrazňujúci aktivity v skupinách vrstovníkov, prevaha zábavných činností (diskotéky, šport),
- zvláštne psychické rysy a radikalizmus postojov, zvýšená kritickosť a morálna citlivosť

Najväčšou inštitúciou, ktorá sa na Slovensku zaoberá práve mládežou, je IUVENTA – slovenský inštitút mládeže. Predmetom jej činnosti je práca s mládežou mimo školy a rodiny a mládežnícka politika na Slovensku aj mimo neho. Cieľom aktivít je implementácia štátnej politiky voči deťom a mládeži (IUVENTA.sk). Okrem iného realizuje aktivity na podporu a rozvoj výskumu v oblasti mládeže. Výskumy, ktoré prebehli a týkajú sa mládeže sa však ohraničujú výlučne na trávenie ich voľného času.

V roku 2003 skúmal Ústav informácií a prognóz školstva prostredníctvom dotazníka voľný čas stredoškolskej mládeže (Voľný čas stredoškolskej mládeže 2003). Výskum bol zameraný na voľný čas a činnosti v ňom vykonávané. Z výskumu vyplynulo, že stredoškóľáci sa najčastejšie venujú stretávaniu sa s priateľmi, počúvaniu hudby a sledovaniu televízie.

Rada mládeže Slovenska spolu s Petrom Lenčom a Ondrejom Gallom v roku 2007 skúmali, ako mládež využíva voľný čas, aké informácie majú o možnostiach trávenia voľného času a odkiaľ tieto informácie čerpajú, a do akej miery sa táto skupina zapája do organizovaných aktivít. (Rada mládeže Slovenska 2007) Výskumom sa zistilo, že počas pracovného dňa má mládež približne 4 hodiny voľného času, ktorý venujú hlavne oddychu, stretávaniu sa s priateľmi a najmenej času trávia v nákupných centrách. Miera zapájania sa do spoločenského či politického života sa vo výskume ukázala ako veľmi nízka. Informácie o možnostiach využitia voľného času mládež získava najmä od priateľov, z internetu, či zo školského prostredia.

Cieľom jedného z nedávnych výskumov organizovaných rovnako Radou mládeže Slovenska bolo preskúmať názory a skúsenosti mladých ľudí vo veku 15-19 rokov týkajúce sa trávenia voľného času (Rada Mládeže Slovenska 2018). Výskum ukázal, že mladí ľudia nemajú dostatok voľného času, nakoľko viac než polovica respondentov uviedla, že by voľného času potrebovala viac. Mládež sa na základe odpovedí vyjadrila, že sa o trávení voľného času rozhoduje vždy sama na základe svojho úsudku. Najčastejšou príčinou nedostatku voľného času mladých je práca a povinnosti. No medzi tieto príčiny možno radiť aj nedostatok informovanosti a nedostatočné možnosti pre využitie voľného času v ich okolí. Viac než polovica mládeže sa v prieskume vyjadrila, že by rada trávila svoj voľný čas efektívnejšie.

Na Slovensku sa uskutočnil aj výskum týkajúci sa využívania voľného času mládeže v meste a na dedine (Revay 2008). Ukázalo sa, že existujú nerovnosti medzi využitím voľného času na základe miesta bydliska. Mládež v meste trávi viac času pasívnymi aktivitami, akými je napríklad sledovanie televízie a mládež na dedine dáva do popredia aktívne činnosti, ako napríklad domáce práce, šport či pobyt v prírode.

Metodológia výskumu

Vzhľadom na to, že výskumy uskutočnené v minulosti, ktoré sa týkali mládeže, sa zameriavali len na využitie ich voľného času, rozhodli sme sa rozpracovať kategóriu mládeže

podrobnejšie, a to z hľadiska rozdelenia ich času na platenú prácu, neplatenú prácu a voľný čas. Zamerali sme sa na mládež vo veku od 15-26 rokov (vychádzame z vymedzenia od autorov Průcha, Walterová a Mareš (2003), ktoré považujeme za primerané aj v podmienkach Slovenska). Spodná hranica, 15 rokov, zodpovedá veku, od ktorého, podľa platnej legislatívy Slovenskej republiky, môžu jednotlivci vykonávať pracovnú činnosť prostredníctvom pracovnej zmluvy, a teda vykonávať platenú prácu.³ Hornou vekovou hranicou je 26 rokov, kedy jednotlivci strácajú status študenta (a to napriek tomu, že môžu naďalej študovať), a teda začínajú sa primárne venovať platenej práci ([www. https://www.socpoist.sk](https://www.socpoist.sk)). Mládež sme následne rozdelili do troch kategórií:

- a) od 15 do 19 rokov - kedy predpokladáme, že sú jednotlivci študentami stredných škôl,
- b) od 20 do 24 rokov – kedy predpokladáme, že sú jednotlivci študentami vysokých škôl,
- c) od 25 do 26 rokov – kedy predpokladáme, že jednotlivci ukončili druhý stupeň vysokoškolského vzdelania, a rozhodli sa pokračovať v doktorandskom štúdiu, alebo sú zamestnaní v platenom zamestnaní.

Cieľom príspevku je identifikovať aktivity, ktorým sa mládež (osoby vo veku 15 – 26 rokov) venujú počas pracovného dňa a voľného dňa, so zameraním na platenú prácu, neplatenú prácu a voľnočasové aktivity.

Pre potreby analýzy rozdelenia času mládeže na Slovensku sme využili údaje z prieskumu, ktorý realizoval riešiteľský tím projektu VEGA „Rozhodovanie slovenských domácností o alokácii času na vykonávanie platenej a neplatenej práce a vplyv stratégií domácností na vybrané oblasti hospodárskej praxe“ v roku 2017. Cieľom prieskumu bolo zistiť názory, preferencie a postoje respondentov k alokácii činností počas dňa a ich dennej časovej dotácii. Na zistenie údajov bol využitý dotazníkový prieskum v slovenských domácnostiach. Dotazník obsahoval moduly týkajúce sa postojov respondentov, socio-demografického profilu respondentov vrátane štruktúry domácnosti, ako aj denník obsahujúci údaje o vykonávaných činnostiach počas dňa, ktoré boli rozdelené do skupín. Prieskum bol uskutočnený v mesiaci marec 2017, výskumnú vzorku tvorilo 833 domácností na Slovensku vo všetkých krajoch, oslovených bolo 1767 jednotlivcov v uvedených domácnostiach. Na záznam odpovedí bola použitá metóda CAPI (Computer Assisted Personal Interview), všetky zaznamenané odpovede boli prekódované a pripravené pre spracovanie. Logicky boli informácie rozdelené do dvoch databáz – databázu odpovedí za domácnosti a za jednotlivcov, ktorým boli priradené váhy, aby bola dosiahnutá reprezentatívnosť výskumnej vzorky, a to podľa počtu členov domácností a podľa kraja (v prípade databázy domácností), a podľa veku a pohlavia (v

³ V zmysle § 11 zákona NR SR č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov, spôsobilosť fyzickej osoby mať v pracovnoprávných vzťahoch práva a povinnosti ako zamestnanec a spôsobilosť vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať tieto práva a brať na seba tieto povinnosti vzniká, dňom, keď fyzická osoba dovŕši 15 rokov veku; zamestnávateľ však nesmie dohodnúť ako deň nástupu do práce deň, ktorý by predchádzal dňu, keď fyzická osoba skončí povinnú školskú dochádzku. Práca fyzickej osoby vo veku do 15 rokov alebo práca fyzickej osoby staršej ako 15 rokov do skončenia povinnej školskej dochádzky je zakázaná.

prípade databázy jednotlivcov) (viac k metodológii prieskumu v Knapková, Kaščáková 2018). Z uvedených databáz boli exportované údaje o mládeži (jednotlivci vo veku 15 až 26 rokov), ktoré sme podrobili hlbšej analýze. Z celkového počtu jednotlivcov spadá 174 jednotlivcov do nami vymedzenej kategórie mládež. Na spracovanie údajov sme využili program SPSS a MS Excel.

Štruktúra výskumnej vzorky

V tejto časti príspevku uvádzame popis štruktúry výskumnej vzorky – mládeže vo veku od 15 do 26 rokov. Analyzovali sme údaje o 174 respondentoch, ktorí zodpovedajú označeniu "mládež", a teda majú od 15 do 26 rokov. V tabuľke 1 je uvedená štruktúra výskumnej vzorky podľa pohlavia.

		Pohlavie		Spolu
		muž	žena	
Vek	15-19	38	53	91
	20-24	19	16	35
	25-26	30	18	48
Spolu		87	87	174

Tabuľka 1 – Štruktúra výskumnej vzorky podľa pohlavia

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výskumu VEGA

V skupine respondentov od 15-19 rokov je 38 mužov a 53 žien, v skupine respondentov od 20-24 rokov je 19 mužov a 16 žien a v kategórii od 25-26 rokov je 30 mužov a 18 žien. V rámci výskumu bolo dopytovaných rovnaký počet mužov a žien (v každej skupine 87).

Vo vekovej kategórii od 15 do 19 rokov bolo 90 študentov a jeden nezamestnaný respondent. V skupine od 20 do 24 rokov je najviac respondentov zamestnaných na plný pracovný úväzok (17), druhou najpočetnejšou skupinou sú respondenti podnikatelia (9), potom nasledujú študenti (8) a jeden respondent na materskej/rodičovskej dovolenke. V poslednej vekovej skupine je najviac respondentov zamestnaných na plný pracovný úväzok, druhou najpočetnejšou kategóriou je, rovnako ako pri respondentoch v kategórii od 20-24 rokov, status podnikateľa (8) a študentov a respondentov na rodičovskej/matrskej dovolenke je rovnaký počet - traja. V celej výskumnej vzorke sú tak najpočetnejšou skupinou študenti, ktorých je celkovo 101 (58 %), následne s takmer o polovicu menším počtom sú zamestnaní na plný pracovný úväzok (52 respondentov, t. j. 29,9 %). Medzi respondentami je celkovo 17 podnikateľov (9,77 %), štyri osoby na materskej či rodičovskej dovolenke (2,3 %) a jeden nezamestnaný (0,6 %). V tabuľke 2 je uvedená štruktúra výskumnej vzorky podľa statusu aktivity.

Status aktivity						
vek	zamestnaný na plný úväzok	SZČO, podnikateľ	Materská /rodičovská dovolenka	na dovolenke z iných dôvodov	nezamestnaný	žiak, študent
15-19	0	0	0	0	1	90
20-24	17	9	1	0	0	8
25-26	34	8	3	0	0	3
Spolu	52	17	4	0	1	101

Tabuľka 2 – Status aktivity respondentov

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výskumu VEGA

Respondenti vo veku od 15 do 19 rokov uviedli najčastejšie iný typ pracovného pomeru, mnoho krát ide o dohodu o brigádnickej práci študenta, ktorá býva pri študentoch využívaná najčastejšie. Deväti z respondentov uviedli, že platenú prácu vykonávajú na základe dohody o vykonaní práce. V tejto vekovej kategórii väčšina respondentov, ktorí vykonávali platenú prácu, je vykonávali popri riadnom dennom štúdiu (preto majú primárny status aktivity študent). Z celkového počtu 91 respondentov v tejto vekovej kategórii vykonávalo platenú prácu 27 osôb (29,7 %).

Respondenti vo veku od 20 do 24 rokov uvádzajú, že najviac z nich má pracovný pomer na dobu neurčitú pri plnom pracovnom úväzku. Iba 8 respondentov vykonáva podnikateľskú činnosť alebo inú samostatne zárobkovú činnosť. Plný úväzok na dobu určitú má 5 respondentov a na čiastočný úväzok pracuje jeden respondent. Dvaja vykonávajú pracovnú činnosť na základe dohody o vykonaní práce a 3 respondenti naďalej študujú. Z celkového počtu respondentov v tejto vekovej kategórii (35) tak vykonáva platenú prácu 32 osôb (91,43 %).

Najstaršia veková kategória respondentov má najčastejšie plný pracovný úväzok – až 33 opýtaných. Z toho 22 z nich má pracovný pomer na dobu neurčitú a 11 na dobu určitú. Početnou skupinou sú podnikatelia, za nimi je najčastejšie uvedený čiastočný pracovný úväzok, a dvaja respondenti vo vekovej skupine od 25 do 26 rokov sú študenti.

V rámci tej časti mládeže, ktorá vykonáva platenú prácu, najviac respondentov uviedlo, že vykonáva pracovnú činnosť na základe plného pracovného úväzku – až 51 opýtaných (47,66 %). V tabuľke 3 je uvedená štruktúra respondentov podľa druhu pracovného pomeru.

Vek	Typ pracovného pomeru						
	Plný úväzok – doba určitá	Čiastočný úväzok – doba určitá	Plný úväzok – doba neurčitá	Čiastočný úväzok – doba neurčitá	Dohoda o vykonaní práce	samozamestnanie (SZČO, podnikateľ, slobodné povolanie)	iné
15-19	0	0	0	0	9	0	18
20-24	5	1	13	0	2	8	3
25-26	11	3	22	2	1	7	2
Spolu	16	4	35	2	12	15	23

Tabuľka 3 – Druhy pracovného pomeru pracujúcej mládeže

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe výskumu VEGA

Výsledky a diskusia

Nasledujúca časť príspevku je venovaná analýze a interpretácii výsledkov týkajúcich sa rozdelenia času mládeže na Slovensku. Údaje uvádzame v troch kategóriách, a to platená práca, neplatená práca a voľný čas, pričom sme ich analyzovali počas pracovného dňa, aj počas voľného dňa.

Platená práca

Počas pracovného dňa sme u respondentov skúmali, koľko času venujú platenej práci samotnej a taktiež cestovaniu z práce a do práce. Dotazníkový prieskum ukázal, že mládež spadajúca do kategórie 15-19 rokov, teda stredoškoláci, sa platnej práci počas pracovného dňa nevenujú takmer vôbec. Keďže cestovanie nezahŕňa len cestovanie do práce, ale aj cestovanie do školy, získali sme údaje o dochádzaní do a zo zamestnania (v tomto prípade školy) aj od tejto skupiny respondentov. Cestovaním strávi polovica z nich menej ako hodinu, druhá polovica hodinu alebo viac.⁴ Skupina mladých po strednej škole, teda veková kategória od 20 do 24 rokov venuje platenej práci v priemere 6,78 hodiny denne (pričom maximálna dĺžka pracovného času (prepočítaná na jeden pracovný deň) je 8 hodín denne). Viac ako 7,5 hodiny denne trávia platenou prácou aj respondenti vo veku 25-26 rokov, pričom cestovaním do práce a z práce strávi polovica z nich viac ako 50 minút.

Pokiaľ uvažujeme o využívaní času mladými mimo pracovných dní, platenou prácou a cestovaním z nej a do nej netrávia takmer žiadny čas. Ak by sme odhliadli od mediánových hodnôt, ktoré v tomto prípade považujeme za výstižnejšie a sú nulové, a interpretovali len priemerný čas, ktorý mládež trávi počas voľného dňa platenou prácou a cestovaním vidíme, že najviac času – 0,79 hodiny denne jej venujú mladí od 20 do 24 rokov, o viac než polovicu menej platenú prácu cez voľný deň vykonávajú mladí od 15 do 19 rokov, no a veková skupina od 25 do 26 rokov nevykonáva platenú prácu cez voľný deň vôbec. Cestovaním trávi najviac času skupina od 15 do 19 rokov, a to pol hodinu denne. O čosi menej času tejto aktivite venujú mladí od 20-24 rokov a najmenej času cestovaním trávi mládež od 25 do 26 rokov.

⁴ Výsledky interpretujeme prostredníctvom stredných hodnôt medián a aritmetický priemer.

V tabuľke 4 uvádzame stredné hodnoty týkajúce sa dĺžky času, ktorý strávia jednotlivé podskupiny mládeže platenou prácou a dochádzaním do a z práce (školy) počas pracovného dňa a počas voľného dňa.

Pracovný deň			
VEK		Cestovanie	Platená práca
15-19	N	91	91
	Mean	0,9693	0,0752
	Median	1	0
	Std. Deviation	0,59809	0,64512
20-24	N	35	35
	Mean	0,7942	6,7798
	Median	0,75	8
	Std. Deviation	0,59333	4,47111
25-26	N	48	48
	Mean	0,8872	7,6332
	Median	0,8333	8,0618
	Std. Deviation	0,57901	3,36921
Voľný deň			
VEK		Cestovanie	Platená práca
15-19	N	91	91
	Mean	0,5622	0,3572
	Median	0	0
	Std. Deviation	1,1288	1,70427
20-24	N	35	35
	Mean	0,4146	0,7854
	Median	0	0
	Std. Deviation	0,74903	2,16967
25-26	N	48	48
	Mean	0,2786	0
	Median	0	0
	Std. Deviation	0,70216	0

Tabuľka 4 – Platená práca mládeže počas pracovného dňa a voľného dňa

Zdroj: Vlastné spracovanie

Neplatená práca

Pri skúmaní rozdelenia času v pracovný deň na jednotlivé činnosti neplatenej práce odhliadneme od mediánovej hodnoty (nakoľko je táto hodnota pri všetkých činnostiach nulová). Pre interpretáciu využijeme priemerný čas, ktorý mladí travia vykonávaním činností spadajúcich pod neplatenú prácu počas pracovného dňa.

Respondenti vo veku od 15 do 19 rokov trávia najviac času prípravou jedla, celkom 0,39 hodiny denne, podobne tak starostlivosťou o mladších súrodencov. Rovnako využívajú čas aj na starostlivosť o domácich miláčikov, upratovanie, dobrovoľníctvo a nakupovanie. Prieskum ukázal, že záhradkárstvu, textíliám, opravám a starostlivosťou o dospelých sa táto veková kategória nevenuje vôbec. Pokiaľ sa pozrieme na odpovede staršej vekovej kategórie vo veku od 20 do 24 rokov, môžeme vidieť, že rovnako ako predchádzajúca skupina respondentov, aj oni trávia najviac času prípravou jedla, ktorej však venujú až 0,58 hodiny. Druhou najčastejšie vykonávanou činnosťou je nakupovanie, nasledujú domáce práce, opravy, údržba textílií a v menšej miere aj starostlivosť o zvieratá. Ani táto skupina sa nevenuje záhradkárstvu a starostlivosti o dospelých, no a na rozdiel od mladšej vekovej kategórie, respondenti uvádzajú, že nevenujú žiadny čas starostlivosti o deti ani dobrovoľníckej činnosti. Respondenti v najvyššom veku, teda od 25-26 rokov, rovnako trávia najviac času prípravou jedla. Starostlivosti o deti venujú celkom 0,38 hodiny denne (v tejto skupine respondentov sú už takí, ktorí majú vlastné deti, a preto v tejto skupine zohráva starostlivosť o deti dôležitú úlohu) a len o čosi menej venujú starostlivosti o domácich miláčikov. Nakupovanie im zaberie priemerne 0,2 hodiny denne, podobne ako údržba textílií či domáce práce. Táto skupina respondentov netrávi svoj pracovný deň záhradkárstvom, opravami, starostlivosťou o dospelých a nevykonáva ani žiadnu dobrovoľnícku činnosť. V tabuľke 5 uvádzame priemerný čas (v hodinách), ktorý trávi mládež jednotlivými činnosťami neplatennej práce počas pracovného dňa.

		Činnosť *									
Vek		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
15-19	N	91	91	91	91	91	91	91	91	91	91
	Mean	0,3938	0,0675	0	0	0,0806	0	0,0358	0,3671	0	0,0564
	Median	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Std. Deviation	0,48601	0,3101	0	0	0,2472	0	0,15171	1,66467	0	0,22157
20-24	N	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35
	Mean	0,5882	0,0841	0,0228	0	0,0156	0,0798	0,1845	0	0	0
	Median	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Std. Deviation	0,86366	0,29356	0,15141	0	0,14552	0,44577	0,32267	0	0	0
25-26	N	48	48	48	48	48	48	48	48	48	48
	Mean	0,7049	0,2226	0,0296	0	0,3502	0	0,2739	0,3801	0	0
	Median	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Std. Deviation	0,7158	0,52954	0,15344	0	0,85658	0	0,45369	1,21361	0	0

Tabuľka 5 – Čas strávený neplatenou prácou (pracovný deň)

Zdroj: Vlastné spracovanie

(* 1 = príprava jedál, 2 = domáce práce – upratovanie, 3 = výroba a údržba textílií, 4 = záhradkárstvo, 5 = starostlivosť o zvieratá, 6 = opravy a rekonštrukcie, 7 = nakupovanie a služby, 8 = starostlivosť o deti, 9 = starostlivosť o dospelých, 10 = dobrovoľnícka činnosť)

Cez voľný deň má mládež viac času taktiež na vykonávanie neplatennej práce. Respondenti vo veku od 15 do 19 rokov trávia cez voľný deň najviac času domácimi prácami a upratovaním – 0,73 hodiny. Čo sa týka prípravy jedla, tej venujú okolo 0,27 hodiny denne. Následne venujú svoj čas starostlivosti o deti, najmä mladších súrodencov, vykonávajú drobné opravy či

rekonštrukcie, starajú sa o domácich miláčikov, a pomerne dosť času (až 0,18 hodiny) sa venujú dobrovoľníctvu. Vo vekovej skupine od 20 do 24 rokov respondenti trávajú priemerne viac ako hodinu domácimi prácami, hlavne upratovaním, taktiež sa venujú príprave jedál. Počas voľného dňa, na rozdiel od toho pracovného, si nájdu čas aj na záhradkárstvo a starostlivosť o deti aj dospelých. Mládež vo vekovo najvyššej kategórii vo voľný deň trávi v priemere viac ako hodinu prípravou jedla a taktiež upratovaním. Medzi najdlhšie vykonávané činnosti tiež zaradili starostlivosť o deti, nakupovanie, a vo voľný deň si táto kategória nájde čas aj na dobrovoľnícke aktivity. V tabuľke 6 uvádzame priemerný čas (v hodinách), ktorý trávi mládež jednotlivými činnosťami neplatennej práce počas voľného dňa.

		Činnosť *									
Vek		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
15-19	N	91	91	91	91	91	91	91	91	91	91
	Mean	0,2728	0,7312	0	0	0,1843	0,1924	0	0,2577	0	0,1796
	Median	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Std. Deviation	0,644	1,2645	0	0	0,6215	0,61081	0	1,16881	0	0,705
20-24	N	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35
	Mean	0,8863	1,14	0,1219	0,0107	0,0977	0,0984	0,34	0,1013	0,0188	0
	Median	1	1,1044	0	0	0	0	0	0	0	0
	Std. Deviation	0,81512	1,08593	0,27522	0,1656	0,359	0,75384	0,618	0,44829	0,15834	0
25-26	N	48	48	48	48	48	48	48	48	48	48
	Mean	1,3589	1,256	0,1084	0,0744	0,2516	0,1316	0,507	0,66	0	0,1249
	Median	1,3333	1	0	0	0	0	0	0	0	0
	Std. Deviation	0,91563	1,15441	0,30728	0,46985	0,81144	0,43243	0,81436	1,65717	0	0,5533

Tabuľka 6 – Čas strávený neplatenou prácou (voľný deň)

Zdroj: Vlastné spracovanie

(* 1 = príprava jedál, 2 = domáce práce – upratovanie, 3 = výroba a údržba textílií, 4 = záhradkárstvo, 5 = starostlivosť o zvieratá, 6 = opravy a rekonštrukcie, 7 = nakupovanie a služby, 8 = starostlivosť o deti, 9 = starostlivosť o dospelých, 10 = dobrovoľnícka činnosť)

Voľný čas

Mládež vo veku od 15 do 19 rokov trávi cez pracovný deň najviac času v domácnosti - polovica z nich v nej trávi 1,8 hodiny alebo menej a polovica 1,8 hodiny alebo viac. Čo sa týka voľného času mimo domu a využívania médií, je tento čas približne rovnaký - jeho mediánová hodnota je na úrovni jednej hodiny denne. Vo vekovej kategórii od 20 do 24 rokov môžeme pozorovať zmeny od predchádzajúcej skupiny. Mládež totiž trávi najviac voľného času využívaním médií, polovica z nich 1,4 hodiny alebo viac, nasleduje čas, ktorý trávajú v domácnosti a najmenej času trávi táto skupina mládeže mimo domu. Pri poslednej sledovanej skupine respondentov vidíme, že najviac času strávia v domácnosti, až 50% z nich 1,5 hodiny alebo viac, nasleduje čas strávený mimo domácnosti a najmenej voľného času venujú využívaniu médií.

V prípade trávenia voľného času vo voľný deň, zistili sme výrazné rozdiely oproti pracovnému dňu. Prvá sledovaná kategória respondentov vo veku od 15 do 19 rokov trávi najviac voľného času vo voľný deň mimo domácnosti, polovica z respondentov 5,5 hodiny alebo viac, druhou najviac vykonávanou činnosťou je využívanie médií, kedy 50% z

respondentov uviedlo, že využívaním médií trávi 2 hodiny alebo viac a najmenej času trávia v domácnosti. Rovnako aj mládež vo veku od 20 do 24 rokov trávi voľný deň najčastejšie mimo domu, následne respondenti uvádzajú, že polovica z nich trávi 1,7 hodiny alebo viac v domácnosti, no a najmenej času trávia využívaním médií. Využitie voľného času vo voľný deň na rozdiel od pracovného sa výrazne líši aj v poslednej vekovej kategórii respondentov od 25-26 rokov. Ako zvyšné skupiny, rovnako aj táto trávi najviac času mimo domácnosti. V domácnosti trávia spomedzi ostatných vekových kategórií najviac času – polovica respondentov uvádza, že cez voľný deň trávi v domácnosti 2 hodiny alebo viac. Najmenej času trávi mládež vo veku od 25 do 26 rokov využívaním médií. V tabuľke 7 uvádzame priemerné časy (v hodinách denne), ktoré trávia jednotlivé skupiny mládeže voľnočasovými aktivitami (voľný čas mimo domu, voľný čas trávený v domácnosti a využívanie médií) počas pracovného a počas voľného dňa.

Pracovný deň				
Vek		Voľný čas mimo domu	Voľný čas - strávený v domácnosti	Voľný čas - využívanie médií
15-19	N	91	91	91
	Mean	0,9598	1,4907	1,2811
	Median	1	1,8134	1
	Std. Deviation	1,27265	1,03671	1,14087
20-24	N	35	35	35
	Mean	0,9089	1,4002	1,3991
	Median	0	1	1,3333
	Std. Deviation	1,26746	1,58581	1,34921
25-26	N	48	48	48
	Mean	1,1086	1,7963	0,8971
	Median	0,7034	1,5	0,2552
	Std. Deviation	1,39044	1,58329	1,24273
Voľný deň				
Vek		Voľný čas mimo domu	Voľný čas - strávený v domácnosti	Voľný čas - využívanie médií
15-19	N	91	91	91
	Mean	5,1064	1,0855	1,9667
	Median	5,5	0	2
	Std. Deviation	2,55932	1,41091	1,75971
20-24	N	35	35	35
	Mean	4,4973	1,8895	1,357
	Median	4	1,6667	1
	Std. Deviation	2,50715	1,67861	1,64597
25-26	N	48	48	48

Mean	4,1415	2,4022	1,0805
Median	3,5961	2	1
Std. Deviation	2,65754	1,91692	1,33305

Tabuľka 7 – Voľnočasové aktivity mládeže v pracovný deň a voľný deň

Zdroj: Vlastné spracovanie

Záver

Cieľom príspevku bolo identifikovať aktivity, ktorým sa mládež (osoby vo veku 15 – 26 rokov) venujú počas pracovného dňa a voľného dňa, so zameraním na platenú prácu, neplatenú prácu a voľnočasové aktivity. Skúmali sme údaje o 174 jednotlivcoch, ktoré boli získané v rámci prieskumu uskutočneného v roku 2017. Mládež sme z hľadiska veku rozdelili na tri podskupiny, a to mládež vo veku 15 až 19 rokov (je to skupina, ktorá by sa mala primárne venovať štúdiu na strednej škole), mládež vo veku 20 až 24 rokov (táto skupina sa venuje štúdiu na vysokej škole) a mládež vo veku 25 až 26 rokov (môžu mať ešte stále status študenta, ale prioritne by mali vykonávať platenú prácu). Zistili sme, že mládež vo veku do 19 rokov sa platenej práci nevenuje (čo vyplýva aj z ich primárnej úlohy, t. j. štúdia), avšak trávi pomerne veľa času dochádzaním do a zo školy (polovica z nich viac ako 30 minút denne). V rámci neplatenej práce, sa táto skupina venuje najviac príprave jedla (pracovný deň) a domácim prácam (voľný deň). V rámci voľnočasových aktivít, najviac sa počas pracovného dňa venujú činnostiam doma, nasleduje využívanie médií (napr. pc, mobil). V rámci voľného dňa sú to voľnočasové aktivity mimo domu, ktoré výrazne prevyšujú ďalšie činnosti.

Veková kategória mládeže od 20 do 24 rokov trávi v platenej práci v priemere 6,8 hodiny denne a viac ako trištvrte hodiny denne cestovaním z a do práce. V rámci neplatenej práce sa venujú najviac príprave jedla a nakupovaniu (pracovný deň), ako aj domácim prácam (vo voľný deň). Z voľnočasových aktivít preferujú zotrvanie doma a využívanie médií (v pracovný deň) a voľnočasové aktivity (počas voľného dňa).

Najstaršia veková kategória mládeže (25 – 26 rokov) trávi v platenej práci viac ako 7,5 hodiny denne a cestovaním do a z práce takmer hodinu denne (počas pracovného dňa). V tejto skupine sme zistili najväčšiu variabilitu činností v rámci neplatenej práce, kde sa počas pracovného dňa venujú nielen príprave jedla, ale aj domácim prácam, starostlivosti o zvieratá a starostlivosti o deti. V rámci voľného dňa prevládalo varenie, starostlivosť o domácnosť, starostlivosť o deti a nakupovanie. Z voľnočasových aktivít uprednostňujú čas strávený doma (pracovný deň) a vonkajšie aktivity (voľný deň).

Tento článok odporúča na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:

doc. PhDr. Miriam Martinkovičová, PhD.

Príspevok vznikol v rámci projektu VEGA č. 1/0621/17 „Rozhodovanie slovenských domácností o alokácii času na vykonávanie platenej a neplatenej práce a vplyv stratégií domácností na vybrané oblasti hospodárskej praxe“.

Použitá literatúra

1. EUROPEAN COMMUNITIES, 2009. *Harmonized European time use surveys. 2008 guidelines*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
2. CHOMOVÁ, Svetlana a kol. 2007. *Animátor kultúry : Učebnica dištančného vzdelávania*. Bratislava : NOC, 223 s. ISBN 978-80-7121-278-2.
3. ILO, 2008. *Child Labour Statistics*. Report III. ICLS/18/2008/III. ILO, Geneva. [online]. [cit. 10. februára 2020]. Dostupné z: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/stat/documents/meetingdocument/wcms_099577.pdf
4. IUVENTA Slovenský inštitút mládeže, 2019. *Legislatíva k práci s mládežou v SR - Výber základných zákonov a súvisiacich predpisov* [online]. [cit. 19. februára 2020]. Dostupné z: <https://www.iuventa.sk/sk/Legislativa/Legislativa-o-mladezi/Historia-a-starsie-dokumenty/Prehľad-zakonov-v-SR-o-mladezi.alej>
5. KAHUDA, František, 2018. *Sociologická encyklopédie* [online]. [cit. 10. februára 2020]. Dostupné z: [https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/MI%C3%A1de%C5%BE_\(MSgS\)](https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/MI%C3%A1de%C5%BE_(MSgS))
6. KAŠČÁKOVÁ, Alena a Gabriela NEDELOVÁ, 2014. Odhad veľkosti neplatenj práce v domácnostiach na Slovensku v rokoch 2011 a 2012. In: *Forum Statisticum Slovaca*. Roč. 10, č. 4, s. 79–85. ISSN 1336-7420.
7. KIKÁ, Marian a Miriam MARTINKOVIČOVÁ, 2015. Neplatená práca v slovenských domácnostiach - výskum, výsledky a súvislosti. In: *Sociológia*. Roč. 47, č. 5, s. 474–503. ISSN 0049 – 1225.
8. KNAPKOVÁ, Miroslava a Alena KAŠČÁKOVÁ, 2018. Use of time in single-member households in Slovakia. In: *E&M Ekonomie a Management*. Roč. 21, č. 3, s. 40-57. ISSN 1212-3609.
9. PRUCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ, 2003. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál s.r.o. ISBN 80-7178-772-8.
10. Rada Mládeže Slovenska, 2007. *Voľný čas a aktívna účasť mládeže na živote spoločnosti* [online]. [cit. 13. februára 2020]. Dostupné z: <https://www.iuventa.sk/sk/Vyskum-mladeze/Vyskumy-katalog-dat/2007/Co-si-myslia-mladi-ich-volny-cas-a-aktivna-ucast-na-zivote-spolocnosti.alej>
11. Rada mládeže Slovenska, 2018. *Trávenie voľného času. Správa z panelu mladých* [online]. [cit. 21. februára 2020]. Dostupné z: https://eudialogsmladezou.sk/wp-content/uploads/2018/05/Spra%CC%81va-z-prieskumu_Panel-mladych.docx.pdf
12. REVAY, Pavol, 2008. *Možnosti využívania voľného času detí a mládeže v meste a na vidieku* [online]. [cit. 10. februára 2020]. Dostupné z: https://www.iuventa.sk/files/documents/7_vyskummladeze/prieskumy/autoreferat_a_dotaznik.pdf
13. SMOLÍK, J., 2010. *Subkultury mládeže Uvedení do problematiky*. Praha: GRADA Publishing a.s.. ISBN 978-80-247-2907-7.
14. Ústav informácií a prognóz školstva, 2003. *Oddelenie analýz a výskumu mládeže : Voľný čas stredoškolskej mládeže*, [online]. [cit. 21. februára 2020]. Dostupné z: https://www.iuventa.sk/files/documents/7_vyskummladeze/publikacie/vyskummladeze_zbornik.pdf